

C.S. Lewis
Om kærlighed

Indhold

Forord af Niels Nymann Eriksen	7
1. Introduktion	11
2. Nydelse og kærlighed på det naturlige plan	25
3. Hengivenhed	57
4. Venskab	97
5. Eroskærlighed	149
6. Godgørenhed	189

Forord

Om kærlighed er fra 1960 og hører dermed til blandt de sidste bøger, C.S. Lewis skrev inden sin død i 1963. Den blev, lige som *Før vi får ansigt* og *En sorgens dagbog*, til i perioden efter indgåelsen af ægteskab med Joy Davidman. Dette særlige forhold og bevidstheden om den forestående afsked – Joy Davidman døde mindre end fire måneder efter bogens udgivelse efter flere års sygdom – har sat sit præg på C.S. Lewis' måde at skrive om kærlighed på. Læseren genkender den skarpe tanke og den originale brug af billeder og eksempler. Sammenlignet med hans tidligere apologetiske skrifter forekommer det mig, at teksten her har mindre klarhed, men større dybde.

Det kan nok ikke være anderledes, når emnet er kærlighed, og når formålet ikke blot er at observere og analysere de forskellige betydninger af kærlighed i menneskelivet, men at bringe disse forskellige betydninger i sammenhæng. Bogen er fuld af livsnære eksempler, tankeeksperimenter og betragtninger over mangeartede erfaringer af kærlighed. Men disse erfaringer får ikke lov at stå for sig selv; de sættes i sammenhæng med hinanden og med tanken om, at "Gud er kærlighed", som det hedder i 1. Johannesbrev 4, 8. Det er let nok at prise kær-

lighed i abstrakte vendinger, men at bringe de store ord i forhold til livets konkrete erfaringer og udfordringer, at skelne mellem de forskellige former for kærlighed og samtidig fastholde sammenhængen mellem dem – det er den vanskelige opgave, C.S. Lewis kaster sig ud i her.

Og dermed tror jeg, at *Om kærlighed* vil kunne tjene et vigtigt formål for os, som er vokset op i et samfund og en tid, hvor ordet kærlighed står i fare for at miste et klart betydningsindhold. Den vil for eksempel kunne modvirke et dobbelt bogholderi i talen om kærlighed som noget, vi er forpligtet på, eller som noget, vi kan opleve. På den ene side den etiske tale om kærlighed som et udtryk for det ansvarlige forhold til medmennesket, på den anden side den romantiske tale om kærlighed som en erfaring af et særligt forhold til et bestemt menneske, der kaster et skær af smerte, skønhed og mening over hele tilværelsen.

Hvad betyder "All You Need is Love"? I John Lennons sang handler det om den romantiske erfaring af forelskelse og de indre potentialer, en sådan erfaring af denne kærlighed vil kunne frisætte; men handler det ikke også om erfaringen af, at der er et andet menneske, som vil os og holder ud med os, efter at alt dette har lagt sig? Splitnelsen mellem et etisk og et romantisk kærlighedsbegreb viser sig på flere niveauer: i forholdet til naturen, nationen, venskabet, ægteskabet.

I indledningen anvender C.S. Lewis et billede, der sammenfatter hans måde at anskue forholdet mellem disse to opfattelser. Forestil dig et menneske, som på en vandring i et bjergrigt område kommer sit hjem så nær, at han kan se det og lade en sten falde ned på taget af det. Men hvis han vil *hjem*, dvs. hvis han ikke blot vil betragte huset udefra, men gå ind i det, komme hjem, da må han først gå en omvej på adskillige kilometer, før han på ny kan nærme sig huset ad en vej, der gør det muligt at komme indenfor.

Billedet beskriver forholdet mellem to måder at forholde sig til kærligheden på. Tag for eksempel kærligheden til naturen. Romantikeren søger i naturen foreningen med sit ophav. Solnedgangen er det sted, hvor himmel og jord forenes; foråret vidner om livskraftens sejr osv. Men naturens tale er anelsesfuld; den vækker stemninger, uden at skabe afklaring. Skal vi tyde den, så at den kommer os til gavn, må vi gå en omvej ind i selvprøvelse og bøn. ”Hvis du beder dine bønner i en have tidligt på dagen og standhaftigt ignorerer duggen, fuglene og blomsterne, vil du forlade den overvældet af dens friskhed og livsglæde; hvis du kommer til haven for at blive overvældet, vil du, efter at du har nået en vis alder, ni ud af ti gange intet opleve.”

Ligesådan med ægteskabet. I det omfang parforholdet

betragtes ud fra tanken om den udvalgte, den eneste ene, bliver forholdet tyngt af forventninger og drømme, som vil tage glæden ud af det almindelige samliv. Hvis kærligheden derimod er fæstnet i bevidstheden om Guds kærlighed, der ikke har personsanseelse, bliver ægteskabet først og fremmest et sted, hvor næstekærligheden står sin prøve. ”Jo mere din hustru modtager, jo mindre hun giver, jo mindre hun gør sig værdig til din kærlighed, jo mere ’uelskelig’ hun er af natur, jo bedre kan du for så vidt leve op til det forbillede, Bibelen giver dig.”

Bjergvandrerbilledet skaber ikke bare klarhed, men også trøst. For det siger, at kærligheden ikke er en tinde, vi skal nå, men et hjem, der venter på os; at vi ikke skal ud og erobre, men indtages; at vores kærlighed i grunden ikke er vores, men en spejling af Guds. ”Det er nemt nok at bekende, men næsten umuligt i længere tid at erkende, at vi er spejle, hvis lys – hvis vi da lyser – ene og alene skyldes den sol, der skinner på os. ... Den behovkærlighed, som aldrig fuldt ud erkender sin fuldstændige afhængighed, vil nåden erstatte med en fuldstændig, barnlig og frydefuld accept af vores dybe behov; en glæde over vores fuldstændige afhængighed. Vi bliver ’glade tiggere’.”

Niels Nymann Eriksen, cand.theol., ph.d.

Præst i Apostelkirken, indvandrerpræst på Vesterbro

Introduktion

”Gud er kærlighed,” skriver evangelisten Johannes. Da jeg første gang forsøgte at skrive denne bog, tænkte jeg, at disse ord kunne blive min ledestjerne igennem hele emnet. Jeg troede, at jeg ville kunne argumentere for, at menneskelig kærlighed kun fortjener navn af kærlighed, for så vidt som den ligner den Kærlighed, som Gud er. Derfor skelnede jeg i første omgang mellem det, jeg kaldte henholdsvis gavekærlighed og behovkærlighed. Det typiske eksempel på gavekærlighed er den kærlighed, som bevæger en mand til at arbejde og planlægge og spare op til gavn for sin families fremtid – også den fremtid efter hans egen død, som han ikke vil få del i eller opleve. Det typiske eksempel på behovkærlighed kunne være den kærlighed, der får et skræmt barn til at søge tilflugt i sin mors favn.

Her var der jo i mine øjne ingen tvivl om, hvilken kærlighed der mest ligner Kærligheden selv. Den guddommelige kærlighed er gavekærlighed. Faderen giver alt, hvad han er og har til Sønnen. Sønnen giver sig selv tilbage til Faderen og giver sig til verden og for verdens

skyld til Faderen, og giver derved også verden (i sig selv) tilbage til Faderen.

Og hvad kan på den anden side være mere fremmed for det, vi tror om Guds eksistens, end behovkærlighed? Gud lider jo ingen nød, men vores behovkærlighed er, med en formulering af Platon, "fattigdommens søn". Den er den præcise genspejling i vores bevidsthed af vores sande situation. Vi fødes hjælpeløse. Så snart vi når til bevidsthed, lærer vi ensomheden at kende. Vi har brug for andre fysisk, følelsesmæssigt og intellektuelt; vi har brug for dem, hvis vi skal lære noget som helst at kende, inklusive os selv.

Jeg så frem til at skrive en forholdsvis enkel bog, hvor jeg kunne berømme den første form for kærlighed og afsløre den anden form som ynkelig. Meget af det, jeg havde tænkt mig at skrive, forekommer mig stadig sandt. Jeg tror stadig, at hvis vores kærlighed ikke er udtryk for andet end et desperat behov for at blive elsket, så *er* det ynkeligt og begrædeligt. I dag vil jeg imidlertid ikke hævde (sammen med min læremester, MacDonald), at hvis vi kun tænker på vores behov, så har vi slet ikke forstået, hvad kærlighed er. Jeg kan ikke frakende behovkærligheden dens ret til at bære navn af kærlighed. Hver gang jeg har prøvet at tænke det hele igennem ud fra min

oprindelige tanke, er jeg endt i gåder og selvmodsigelser. Virkeligheden er mere kompliceret, end jeg troede.

For det første gør vi vold på de fleste sprog, inklusive vores eget, hvis vi ikke kalder behovkærlighed for kærlighed. Nu er sproget naturligvis ikke nogen ufejlbarlig vejleder, men det indeholder dog, alle dets ufuldkommenheder til trods, en god portion visdom og gyldig erfaring. Hvis man begynder med at trodse det, har det for vane senere at hævne sig. Vi må hellere lade være med ligesom Klumpe-Dumpe¹ at tildele ordene betydning efter vores eget forgodtbefindende.

For det andet skal vi være forsigtige med at sige, at behovkærlighed blot er et andet navn for egoisme. *Blot* er altid et farligt ord. Behovkærlighed kan uden tvivl, ligesom alle vores andre impulser, være helt igennem egoistisk motiveret. Et tyrannisk og grådigt krav om medfølelse og omsorg kan være et rædselsfuldt fænomen. Men i vores hverdag vil ingen af os jo finde på at kalde et barn for egoistisk, fordi det søger trøst hos sin mor. Vi vil heller ikke bebrejde en voksen, at han søger kammeratskab med andre. De børn eller voksne, som afstår mest fra at søge kærlighed, er normalt ikke de mest uselviske. Der

---

1 Reference til Lewis Carroll, *Bag spejlet*, Gyldendal 1977.
(*Through the Looking-Glass*, 1871)

kan være god grund til i konkrete tilfælde at afvise eller helt kvæle sin behovkærlighed, når den opstår, men aldrig at føle behovkærlighed er faktisk ofte et tegn på ufølsomhed og egoisme. Eftersom vi virkelig har brug for hinanden ("Det er ikke godt, at mennesket er alene"), er det fænomen, at vores behov *ikke* kommer til udtryk som behovkærlighed i vores bevidsthed – eller sagt med andre ord: den illusoriske forestilling om, at det faktisk er godt for mig at være ene – et symptom på en åndelig defekt, ganske ligesom manglende appetit er et sygdoms- tegn, fordi mennesker virkelig har brug for mad.

For det tredje er der noget langt vigtigere på spil her. Enhver kristen vil medgive, at et menneskes åndelige sundhed er direkte proportional med hans kærlighed til Gud. Men menneskets kærlighed til Gud må jo ifølge sagens natur altid i høj grad og ofte udelukkende være en behovkærlighed. Det fremgår klart, når vi trygler om tilgivelse for vores synder eller anmoder om hjælp i vores prøvelser. I det lange løb kommer det måske endnu mere tydeligt til udtryk i vores voksende – for den bør være voksende – erkendelse af, at vi i hele vores væsen udtrykker ét stort behov; at vi er ufuldkomne, ufuldstændige og tomme (eller fulde af bras), og at vi kun kan råbe vores nød ud til Ham, som kan løse op for alt det, der er gået i hårdknode, og samle alle vores løse ender. Jeg vil ikke

hævde, at et menneske aldrig kan komme til Gud med noget som helst andet end behovkærlighed. De særligt gudfrygtige iblandt os vil kunne bevidne, at andet og mere er muligt, men de vil også, tror jeg, være de første til at meddele os, at dette "andet og mere" vil ophøre med at have nogen åndelig værdi og degenerere til neoplatoniske eller decideret diabolske illusioner i samme øjeblik, som et menneske vover at tro, at han kan leve på dette alene og fremover ignorere sine følelser af behovkærlighed. "Det højeste," siger *Imitation*, "kan ikke bestå uden det laveste."² Kun et dumdrigt og dumsmart væsen ville træde frem for sin Skaber med de stolte ord: "Jeg er ikke nogen tigger. Jeg elsker dig helt uselvsk." Den, der i en stjernestund kommer nærmest til at nære gavekærlighed til Gud, må i næste øjeblik, eller sågar i samme øjeblik, slå sig for brystet som toderen og bekende sin uværdighed over for den eneste sande Giver. Og sådan vil Gud have det. Han indbyder os til at komme til ham med vores behovkærlighed: "Kom til mig, alle I, som slider jer trætte og bærer tunge byrder," eller som det udtrykkes i Gamme Testamente: "Luk munden op, så skal jeg fylde den."

Således er der én behovkærlighed, den største af dem alle, som enten falder sammen med eller i det mindste

---

2 Thomas à Kempis, *Kristi Efterfølgelse*, Sankt Ansgars Forlag 1947

udgør en hovedingrediens i menneskets højeste, sundeste og mest realistiske, åndelige stræben. Heraf må vi drage den besynderlige konklusion, at mennesket kommer Gud allernærmest, når det i en vis forstand er allermindst som Gud. For hvad kan være mere uforeneligt end fuldkommenhed og behov, herredømme og ydmyghed, retfærdighed og fortrydelse, almagt og et råb om hjælp? Dette paradoks gjorde mig helt paf, da jeg første gang blev opmærksom på det, og det kuldkastede fuldstændig mine planer for, hvad jeg ville skrive. Når vi ser nærmere på dette paradoks, synes det at resultere i noget i retning af nedenstående.

Vi må skelne mellem to tilstande, der begge kan beskrives som en tilstand af "tilnærmelse til Gud". Den første tilstand består i at ligne eller imitere Gud. Gud har, tænker jeg, nedlagt en vis grad af lighed med ham selv i alt, hvad han har skabt. Rummet og tiden afspejler på deres egne måder hans storhed; alt liv afspejler hans frugtbarhed; dyrelivet afspejler hans livfuldhed. Menneskets lighed med Gud er mere væsentlig, fordi mennesket er rationelt. Engle har for os at se lighedspunkter med Gud, som vi for nærværende savner: udødelighed og intuitiv viden. På den måde minder alle mennesker, gode så vel som onde, og alle engle, inklusive de faldne af slagsen, mere om Gud end dyrene. Deres naturer er i denne

Om kærlighed

forstand mere "lig" den guddommelige natur. Så er der imidlertid også den anden form for tilnærmelse til Gud, som vi kunne kalde den opsøgende tilnærmelse. Når vi taler om denne tilnærmelse, kommer mennesket Gud "nærmest" i de øjeblikke, hvor han på den mest målrettede og hurtige måde nærmer sig sin endelige forening med Gud, oplevelse af Gud og nydelse af Gud. Og når vi på den måde skelner mellem en tilsyneladende og en opsøgende lighed eller nærhed, bliver det klart, at disse to former for nærhed ikke nødvendigvis følges ad. De kan falde sammen, men gør det ikke altid.

Måske kan en analogi hjælpe os her. Lad os forestille os, at vi vandrer gennem bjergene med kurs mod den landsby, hvor vi bor. Ved middagstid når vi op på toppen af en klippe, hvor vi rent afstandsmæssigt er tæt på vores hjem, fordi det befinder sig lige under os. Vi kunne lade en sten falde ned på taget af vores hus. Men vi er ikke bjergbestigere, og derfor kan vi ikke tage den direkte vej hjem. I stedet må vi gå en lang omvej på 5-10 kilometer. Mange gange i løbet af denne mere gradvise og indirekte nedstigning vil vi, målt i afstand, være længere væk fra landsbyen, end vi var, da vi stod på klippens top. Men kun målt i meter og kilometer. Målt på, hvor lang vej vi har tilbage, vil vi være nærmere vores bad og te.

Eftersom Gud er velsignet, almægtig, enevældig og

kreativ, må der selvsagt være en måde, hvorpå lykke, styrke, frihed og frugtbarhed (kroppens eller sindets), når dette opstår i et menneskes liv, konstituerer en vis lighed med Gud og dermed også en nærhed til Gud. Ingen kan imidlertid uden videre antage, at disse heldige tilstande nødvendigvis har nogen forbindelse med vores fremadskridende helliggørelse. Ingen af dem giver os lettere adgang til Guds rige.

På klippens top er vi tæt på landsbyen, men uanset hvor længe vi bliver stående der, vil vi aldrig komme vores bad og te nærmere. Her er den lighed og deraf følgende nærhed til ham selv, som Gud velsigner bestemte væsner i bestemte tilstande med, altså noget afsluttet, noget indbygget. De, der på grund af lighed er ham nær, vil altså aldrig af den grund alene komme ham nærmere 'afstandsmæssigt'. En opsøgende nærhed, derimod, er per definition en nærhed, der øges. Og hvor ligheden er noget, der skænkes os – og som vi kan modtage med eller uden tak, bruge eller misbruge – så ligger vores søgen, uanset i hvor høj grad nåden måtte anspore og støtte den, i vores egne hænder. Skabninger kommer uden deres medvirken eller godkendelse til at ligne Gud på hver deres måde. Derved bliver de dog ikke Guds børn. Og den lighed, de modtager, ved at Gud gør dem til sine børn, består ikke bare i at ligne eller afbilde Gud. På en måde

består det at blive Guds barn i mere end lighed, for det er også en samklang eller enhed med Gud i viljen; men dette harmonerer godt med alle de forskelle, vi har overvejet. Derfor må vores forsøg på at ligne Gud i dette liv – det vil sige den lighed, vi aktivt søger, som er forskellig fra enhver lighed, han måtte skænke os i vores natur eller i bestemte tilstande – blive et forsøg på at imitere den inkarnerede Gud. Vores forbillede er Jesus, ikke bare som han var på korset, men også som han var i værkstedet, på landevejen, i folkemængden, under de højlydte krav og den vrede modstand, uden fred og privatliv, forstyrret i tide og utide. For dette, der er så besynderligt forskelligt fra det, vi normalt ville forbinde med en guddommelig tilværelse, er tilsyneladende ikke bare noget, der ligner, men noget, der *er* det guddommelige liv under menneskelige vilkår.

Jeg bør nok her forklare, hvorfor jeg har fundet denne distinktion så nødvendig for vores behandling af vores måder at elske på. Johannes' ord om, at Gud er kærlighed, er gennem længere tid i mit sind blevet vejet op mod det, en moderne forfatter (M. Denis de Rougemont³) har sagt, om at ”kærlighed ophører kun med at være en dæmon, når den ophører med at være en gud”. Dette kan selvføl-

---

3 Dennis de Rougemont (1906-1985) schweizisk-franskpræget forfatter

gelig lige så godt udtrykkes på den måde, at kærligheden begynder at blive en dæmon, når vi gør den til en gud. Disse ord sikrer i mine øjne en nødvendig balance og udgør et værn. Hvis vi ignorerer dem, kan den sandhed, at Gud er kærlighed, nemlig langsomt og umærkeligt komme til at betyde det modsatte for os: at kærlighed er Gud.

Jeg går ud fra, at enhver, som har ofret dette spørgsmål opmærksomhed, umiddelbart forstår, hvad M. de Rouge-mont mente med den oven for citerede udtalelse. Enhver menneskelig kærlighed i dens ypperste udtryk er tilbøjelig til at gøre krav på en guddommelig autoritet. Nogle gange føles det måske ligefrem, som om dens stemme forkynder Guds vilje. Stemmen formaner os til ikke at skele til omkostningerne, den afkræver os fuldstændig loyalitet, den forsøger at trumfe alle andre krav og giver os det indtryk, at alt, hvad der gøres "for kærlighedens skyld", er tilladt og ligefrem prisværdigt. Det er almindeligt anerkendt, at den erotiske kærlighed og kærligheden til ens land på den måde kan gå hen og "blive guder" for os. Men kærlighed til familien kan gøre det samme, og det kan kærligheden til venner også, omend på en anden måde. Jeg vil ikke her gå i detaljen med fænomenet, for vi skal beskæftige os med det mange gange i de følgende kapitler.

Vi skal lægge mærke til, at den naturlige kærlighed

Om kærlighed

ikke stiller sine blasfemiske krav til os, når den er værst, men når den er bedst og mest naturlig; når kærligheden er det, vores bedsteforældre ville kalde ”ren” eller ”ædel”. Dette er særlig åbenlyst på det erotiske område. En trofast og sandt opofrende lidenskab vil tale til os med en stemme, der forekommer os guddommelig. Det vil den rent dyriske eller liderlige kærlighed ikke. Den vil fordærve sin slave på mangfoldige måder, men ikke på den måde; en mand kan give efter for sine dyriske drifter, men han vil ikke holde dem mere i ære, end en mand, der klør sig, holder sin kløe i ære. En tankeløs kvindes midlertidige eftergivenhed, som vel i virkeligheden er egoistisk motiveret, over for et forkælet barn – hendes levende dukke, så længe denne sindstilstand varer ved – har langt mindre sandsynlighed for at ”blive en gud” for hende, end hvis en kvinde i dyb og målrettet hengivelse helt reelt ”lever for sit barn”. Jeg er også tilbøjelig til at tro, at når en mands fædrelandskærlighed drives frem af øl og fællessang, vil den ikke bevæge ham til at gøre den store skade (eller gavn) for sit land. Den vil sikkert få tilstrækkeligt afløb ved, at han bestiller en øl mere og synger med i koret.

Alt dette er selvfølgelig blot, hvad vi kunne forvente. Vores kærlighed kan ikke gøre krav på guddommelig autoritet, før dette krav i nogen grad synes berettiget. Og

kravet forekommer ikke berettiget, før vores kærlighed bærer en ægte lighed med Gud, som er Kærligheden selv. Lad os ikke bedrage os selv. Vores gavekærlighed kan virkelig være Gud-lignende, og den gavekærlighed, som er mest Gud-lignende, er den, som er mest ødsel og utrættelig. Alt det, digterne har skrevet om "ægte" kærlighed, er for så vidt sandt. Glæden, energien, tålmodigheden, den beredvillige tilgivelse, bekymringen for den elskedes velbefindende – alt dette er en sand og prisværdig afspejling af Guds væsen. Når vi møder denne kærlighed, gør vi ret i at takke Gud, fordi han har givet mennesker en sådan evne og styrke til at elske. Vi må sige, som både sandt og forståeligt er, at den, der elsker meget, kommer Gud "nær". Men det er naturligvis en imiterende tilnærmelse, og den vil ikke af sig selv frembringe en opsøgende tilnærmelse. Ligheden bliver os givet. Den står ikke nødvendigvis i nogen forbindelse med den langsomme og opslidende søgen, som er vores opgave (selv om vi ikke er uden hjælp). Ikke desto mindre er ligheden herlig at skue. Det er derfor, vi kan forveksle det at ligne med det at være. Derfor kan vi komme til at erklære vores menneskelige kærlighed den ubetingede loyalitet, som vi udelukkende skylder Gud. Og da bliver kærligheden Gud for os; da bliver den en dæmon. Da vil kærligheden ødelægge os, og den vil også ødelægge sig selv, for en na-

turlig kærlighed, der bliver guddommeliggjort, forbliver ikke kærlighed. Vi vil måske stadig kalde den kærlighed, men i realiteten vil den degenerere til en kompliceret form for had.

Vores behovkærlighed kan være grådig og krævende, men den aspirerer i det mindste ikke til en guddommelig status. Det kommer den ikke Gud nær nok (gennem lighed) til at prøve på.

Konklusionen på alt dette må være, at vi hverken skal guddommeliggøre eller ringeagte den menneskelige kærlighed. Afgudsdyrkelse af både den erotiske og den familiemæssige kærlighed var det nittende århundredes litteraturs store fejltagelse. Forfattere som Browning,⁴ Kingsley⁵ og Patmore⁶ skriver nogle gange, som om de mener, at forelskelse er det samme som helliggørelse. Deres modstykke til "verden" er ikke Guds rige, men hjemmet. Vi lever i den modreaktion, der fulgte. De, der nu ringeagter kærligheden, stempler mange af deres forfædres sange til kærlighedens pris som romantisk bavl og sentimentalitet. De ynder at fremdrage og udstille de smudsige motiver til menneskers naturlige kærlighed.

---

4 Robert Browning (1812-1889) engelsk digter

5 Charles Kingsley (1819-1875) engelsk romanforfatter, historiker og anglikansk præst

6 Coventry Patmore (1823-1896) engelsk poet og essayist

Jeg tænker, vi ikke skal lytte for meget til hverken ”den over-kloge eller den over-tåbelige kæmpe”.⁷ Det højeste kan ikke bestå uden det laveste. En plante har brug for rødder så vel som for solskin, og rødderne må nødvendigvis være smudsige. Meget af denne smudsighed består imidlertid af jord, som må regnes for ren nok, hvis bare du lader den blive i haven og ikke begynder at drysse den ud over dit skrivebord. Menneskelig kærlighed kan være et herligt billede på guddommelig kærlighed. Intet mindre, men heller intet mere. En imiterende nærhed kan i det ene tilfælde gøre gavn, men kan i det andet tilfælde være en blokering for en opsøgende nærhed. I nogle tilfælde er den måske hverken en hjælp eller en hindring.

---

⁷ John Keats (1795-1821) *Hyperion*, Book II

2

Nydelse og kærlighed på det naturlige plan

De fleste i min generation blev irettesat som børn, når de sagde, at de "elskede" jordbær, og nogle mennesker er glade for, at det engelske sprog indeholder verberne *love* og *like*, hvor franskmændene kun har ét ord for begge dele: *aimer*. Men det har fransk til fælles med mange andre sprog, og i deres daglige ordbrug stiller englænderne sig i virkeligheden også på franskmændenes side. Næsten alle, uanset hvor pedantiske eller fromme de måtte være, snakker hver eneste dag om, at de "elsker" en spise, et spil eller en beskæftigelse. Der eksisterer da også en forbindelse mellem det at holde af ting og det at elske mennesker. Og eftersom "det højeste ikke kan bestå uden det laveste", må vi hellere begynde nedefra med fænomenet "at holde af". At holde af noget vil sige, at det på en eller anden måde volder os nydelse, og derfor må vi begynde med nydelsen.

Fra gammel tid har det stået klart for mennesker, at nydelse kan inddeles i to kategorier: Der er de nydelser,